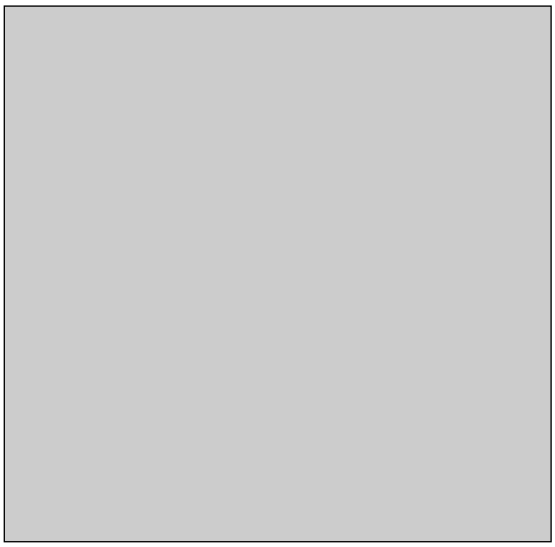
LÄKARTIDNINGEN
45 / 97

Viljan att lära av historien…

»Etik är att välja det som är rätt», skrev Mats Ekdahl på denna plats när Läkartidningen i nr 32– 33/97 publicerade materialet om rättegången mot nazistiska läkare i Nürnberg 1947. Idag framstår de tyska läkarnas brott mot mänskligheten som närmast obegripligt med hänsyn till de uråldriga etiska läkarreglerna.

Men etik handlar inte bara om läkarnas relation till patienterna, utan även mera generellt om människosyn och uppfattningen om människors värde. Ur den synvinkeln framstår många svenska läkares handlande under samma epok som inte särskilt smickrande för kåren.

Barnläkaren Tor Lindberg kritiserar i en debattartikel i detta nummer (sidan 4044) det sätt som svenska läkare idag hanterar flyktingfrågor. För att få ett historiskt perspektiv efterlyser han också en redogörelse för hur den svenska läkarkåren förhöll sig till nazismen, bl a i frågan om asyl för judiska läkare för Sverige.

Som ett svar på bön kom strax därefter till redaktionen docent Ulf Högbergs uttömmande och avslöjande artikel om svenska läkares och medicinstuderandes agerande under 1930- och 1940-talen. Vi publicerar nu detta material i ett och samma sammanhang (se sidorna 4045–4050).

Ett belysande exempel är hur en tredjedel av dåtidens läkarkår 1934 undertecknade protester mot att en judisk läkare (en internationellt renommerad vetenskapsman) skulle få rätt att praktisera i Sverige. Fem år senare genomförde medicine studerande på flera kårorter stora protestmöten och fackeltåg mot »invasionen» av 15 judiska läkare på flykt.

Läkarförbundet och Läkartidningen undgår inte heller ansvar för denna ovärdiga människosyn. En hätsk kampanj – även på ledarsidan – fördes mot flyktingarna och dåvarande generaldirektören för Medicinalstyrelsen, Axel Höjer, som föreslagit mottagandet av de 15 flyktingarna.

Uppenbarligen var det bara en minoritet inom läkarkåren som vände sig mot denna officiella förbundslinje. Först efter Tysklands anfall mot Danmark och Norge började opinionen svänga, visar Ulf Högberg.

Uppgifterna är inte nya, men det råder inget tvivel om att upprepade påminnelser är i högsta grad befogade. Nya kullar läkare tillkommer ständigt, för vilka det mörka förflutnas erfarenheter inte är så väl kända. Denna historia borde, som Högberg förordar, ingå i läkarutbildningen – som en del av undervisningen kring etik och mänskliga rättigheter.

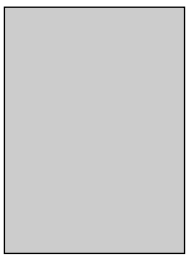
Att lära av historien handlar även Torbjörn Tännsjös artikel (sidan 4039) om, i den genomgång av olika argument i kritiken av den tidigare förda steriliseringspolitiken i Sverige. Han varnar för förhastade slutsatser som i sin tur kan få konsekvenser för vårt sätt att se på forskningen i kampen mot sjukdomar och handikapp.

Det argument mot tvångssteriliseringarna som en debattör tillmäter störst betydelse kan naturligtvis också få stor betydelse i frågan om ansvaret. Likaledes kan det vara avgörande när man bestämmer sig för vilka lärdomar som skall dras av dåtidens människosyn och tillämpningen av denna inställning.

Förhoppningsvis kan Tännsjös inlägg bidra till en fortsatt allsidig debatt kring dessa frågor. Läkarkårens engagemang för en genomgripande belysning av etiska frågor – även sådana där den egna historien har fläckar – är en förutsättning för trovärdighet och respekt.

Det kan kanske förefalla som om veckans nummer grävt ned sig i ett dystert förflutet. Så är det självfallet inte – läs t ex om narkosläkaren som fick ett toppjobb inom läkemedelsindustrin, psykiatern som hjälper polisen att ge brottslingen ett ansikte (s k gärningsmannaprofiler), kirurgen som skrev matematikens historia eller Ingvar Krakaus krönika om kliniska prövningar som ett artilleriskjutfält!

Men etiken vill Läkartidningen hålla levande som ett ständigt aktuellt tema i läkarens yrkesroll och professionella vardag. Det handlar ingalunda enbart om problem i förgången tid – om det vittnar Bo S Lindbergs dagsviktiga debattartikel (sidan 4083) om äganderätten till blodprov med information om patientens genetiska egenskaper.

Ny teknik kommer alltid att generera nya etiska frågeställningar.

Uno Käärik
ansvarig för opinion och debatt